

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Мета статті полягає в інформуванні організаторів та викладачів системи післядипломної освіти щодо змісту підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання.

Інтеграція України у світовий простір потребує постійного вдосконалення національної системи загальної середньої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг та впровадження профільного навчання в старшій школі. Відповідно до Концепції профільного навчання (2003 р.), вони визначені профільними й повинні мати високий рівень матеріального забезпечення та фінансової самостійності, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, впроваджувати педагогічні інновації, формувати високий рівень організаційної культури учасників навчально-виховного процесу, мати достатній рівень зовнішньої й внутрішньої комунікації, бути громадсько активними та конкурентоспроможними.

З урахуванням визначеного нами реального стану підготовки керівників ЗНЗ до впровадження профільного навчання старшокласників стала можливою розробка змістової й методичної (технологічної та результативно-оцінювальної) складових відповідної системи.

Щодо змісту підготовки керівників ЗНЗ до профільного навчання старшокласників, то він враховує положення Концепції профільного навчання у старшій школі [9], за якою керівник ЗНЗ повинен:

- *уміти* створити відповідні організаційно-педагогічні умови для реалізації інформаційної, орієнтаційної, консультаційної, координаційної й діагностичної складових профільного навчання старшокласників у школі [9, с. 3];
- *мати* відповідну методичну підготовку щодо застосування різних форм і методів організації активної пізнавальної діяльності учнів;
- *здійснювати* пошуково-дослідну роботу; розвивати зв'язки з різними закладами освіти (ВНЗ, ПТНЗ тощо), підприємствами й організаціями щодо профільного навчання старшокласників.

Перш ніж визначити зміст підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ до впровадження профільного навчання старшокласників в ІППО, ми розглянули систему підготовки вчителів до профільного навчання учнів, розроблену російським науковцем І. Ареф'євим [1]. Розроблена ним система передбачає змістове й організаційно-методичне насичення таких компонентів, як:

- структурний (цілісна система психолого-педагогічних знань, інформації про професії, особливості розвитку регіону тощо);
- технологічний (вибір професійно-педагогічних знань, умінь і якостей, що забезпечують неперервну педагогічну освіту та вдосконалення кваліфікації вчителя щодо організації профільного навчання учнів);
- управлінський (комплекс організаційно-методичного й дидактичного забезпечення підготовки вчителів до профільного навчання учнів загальноосвітньої школи).

Автором конкретизовано зміст професійно-педагогічної освіти вчителя для профільної школи з урахуванням специфіки окремого регіону та згруповано його у п'ять блоків:

- “дисципліни загальнокультурної та соціоекономічної підготовки з урахуванням становлення й розвитку ринкових відносин, організації праці, різноманітності професій тощо;

- загальнопрофесійні дисципліни психолого-педагогічного циклу та споріднені спеціальності; дисципліни, що сприятимуть виробленню вмінь використовувати технічні й аудіовізуальні засоби навчання та інформаційні технології для викладу матеріалу з певного профілю;

- додаткові спеціальності й напрями, що сприятимуть адаптації вчителя до умов роботи в профільній школі;

- додаткова освіта – залучення студентів у наукові товариства, гуртки й конкурси пізнавально-прикладного характеру” [1, с. 52–53].

Ми розглянули зміст підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ в інститутах післядипломної педагогічної освіти до впровадження профільного навчання старшокласників, поклавши в основу чотири основних навчальних модулі: соціогуманітарний; фаховий; галузевий; діагностико-аналітичний.

Такі навчальні модулі застосовуються в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти Університету менеджменту освіти та практично в усіх ОППО. Згідно з розробленими нами навчально-тематичними планами підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ з питань упровадження профільного навчання за очно-дистанційною формою навчання слухач курсів повинен:

а) знати:

- філософсько-методологічні засади сучасної освіти, середньої освіти;
- стратегію і пріоритетні напрями розвитку системи освіти в цілому й середньої освіти зокрема;

- проблеми управління якістю середньої освіти в цілому та на рівні ЗНЗ;

- законодавчу та нормативно-правову базу середньої освіти;

- головні напрями використання Інтернет; основні поштові програми та їх можливості;

- вимоги до ресурсного забезпечення діяльності ЗНЗ та тенденції його розвитку (кадровий ресурс, навчально-матеріальна база, фінансове, дидактичне, методичне, інформаційне, психолого-педагогічне та інші види забезпечення);

- основні тенденції розвитку галузей економіки, для яких здійснюється підготовка кадрів;

- основні тенденції розвитку систем підготовки кадрів аналогічної кваліфікації за кордоном;

- основи педагогіки, теорії й методики навчання та виховання;

- основи менеджменту;

- основи педагогічної психології та психології управління;

- функціональний склад та об'єкти управлінської діяльності керівника ЗНЗ;

- основи оцінювання результативності діяльності закладу;

- інноваційні підходи та технології в управлінні, навчанні й вихованні;

- сучасні засади та системи неперервної освіти й підвищення кваліфікації;

- основи соціального партнерства та зв'язків з громадськістю;

- основи документального супроводу діяльності ЗНЗ.

б) вміти:

– орієнтуватися в сучасному освітньому просторі України і світу, визначати пріоритетні напрями розвитку підпорядкованого ЗНЗ в умовах упровадження профільного навчання;

– працювати з електронною поштою; користуватись звітними протоколами;

– мати стійкі навички оперування засобами інформаційних технологій у межах, необхідних для їх цілеспрямованого використання в навчально-виховному процесі та організації роботи навчального закладу;

– мати уявлення про основні типи комп'ютерно орієнтованих засобів навчання та їх використання в навчально-виховному процесі;

– використовувати нові інформаційно-комунікаційні технології в управлінській діяльності;

– здійснювати функції стратегічного та оперативного управління розвитком ЗНЗ в умовах упровадження профільного навчання; а також управління педагогічним процесом, ресурсами, педагогічним та учнівським колективом, розвитком професійного потенціалу педагогічного персоналу та атестацією інженерно-педагогічних працівників, фінансово-господарською діяльністю ЗНЗ; приймати управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію;

– застосовувати знання нормативно-правової бази середньої освіти для забезпечення ефективної діяльності ЗНЗ, забезпечувати дотримання законодавчих на нормативних вимог щодо всіх аспектів діяльності ЗНЗ;

– забезпечувати якість освіти у ЗНЗ у профільній і до профільній освіті;

– застосовувати на практиці знання основ загальної та професійної педагогіки, теорії й методики навчання та виховання; основ менеджменту; педагогічної психології та психології управління; сучасних засад системи неперервної освіти й підвищення кваліфікації;

– забезпечувати соціальне партнерство та зв'язки з громадськістю;

– створювати інноваційне освітнє середовище в ЗНЗ;

– здійснювати педагогічне спілкування;

– забезпечувати сприятливий психологічний клімат у колективі;

– забезпечувати неперервний саморозвиток.

У *соціогуманітарному* модулі навчального плану з підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ в експериментальних ІППО (Кіровоградський ОІППО, Вінницький ОІППО, ЦІППО) розкриваються питання нормативно-правового забезпечення впровадження профільного навчання старшокласників й освітньої політики в цій галузі.

У *професійно-фаховому* модулі – питання з основ освітнього менеджменту [12] відповідно до запровадження профільного навчання старшокласників у сучасних ринкових умовах (проводяться практичні заняття з формування знань і вмінь з основ освітнього менеджменту, маркетингу, інноваційного та інвестиційного менеджментів, психології управління тощо).

У галузевому модулі – спецкурсу з профільного навчання, розвиток знань і вмінь керівників ЗНЗ з інформаційної, орієнтаційної, консультаційної, діагностичної й координаційної діяльності (див. табл.).

У *діагностико-аналітичному* модулі навчального плану підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ в ІППО забезпечується перевірка рівня їх підготовки до впровадження профільного навчання старшокласників.

Структура та зміст формування професійних знань і вмінь керівників ЗНЗ до впровадження профільного навчання

Напрями ПНС	Базовий стандарт професійної діяльності директора школи	Зміст формування технологічних функцій управління в керівників ЗНЗ
Профільне інформування А-1	Стратегія розвитку профільного ЗНЗ	Знання та вміння здійснювати інформування учасників навчально-виховного процесу про основні напрями профілізації навчання в ЗНЗ; розробка авторських проектів з упровадження профільного навчання у ЗНЗ – через упровадження модулів “Менеджмент освіти” та “Основи інформаційного менеджменту”
Профільна орієнтація А-2	Маркетинг в освіті. Впровадження інвестиційного менеджменту	Знання та вміння здійснювати профорієнтаційну діяльність на основі знань, умінь з економічного та фінансового менеджменту при впровадженні профільного навчання – через впровадження модулів “Економіка освіти” та теми “Фандрайзинг в освіті”
Профільне психолого-педагогічне діагностування А-3	Моніторинг якості профільного навчання	Вміння організувати психолого-педагогічне діагностування старшокласників щодо вибору ними профілю навчання на основі знань з модулів “Психологія освітнього менеджменту” та теми “Моніторинг якості профільного навчання у ЗНЗ”
Профільне консультування А-4	Безперервна зовнішня і внутрішня комунікації	Вміння здійснювати консультативну діяльність на основі маркетингових знань, умінь – завдяки модулю “Інформаційно-комунікаційні технології” та впровадженню тренінгів і педагогічних вправ, що забезпечують культуру організації та співробітництво з партнерами, громадськими організаціями
Профільне координування А-5	Мотивація управління профільним ЗНЗ	Вміння здійснювати координування вибору профілю навчання старшокласниками в ЗНЗ завдяки модулю “Професійна освіта: перспективи розвитку”

Якість системи підготовки керівників ЗНЗ в ІППО до впровадження профільного навчання старшокласників залежить, на наш погляд, від таких факторів:

- рівень викладання;
- відповідність змісту навчання;
- відповідність форм і методів навчання;
- відповідність умов, створених для перевірки результативності навчання.

Розглянемо їх детальніше.

Рівень викладання.

Викладач ІППО має намагатися організувати діяльність слухача на різних рівнях пізнавальної активності з проекцією на управлінську діяльність у загальноосвітній школі. Особливого значення мають набувати вміння інтегрувати загальнонауківі, психолого-педагогічні, методичні і професійні знання в нетипових ситуаціях професійної діяльності керівників ЗНЗ, застосовуючи наявний досвід слухачів для

їхнього професійного вдосконалення. Тому важливою умовою є те, щоб викладач ІППО оволодів навичками діяльності педагога-андрагога [14].

Відповідність змісту навчання.

Зміст навчання керівників ЗНЗ має підвищувати їх рівень знань і вмінь у галузі управління навчально-виховним процесом в умовах впровадження профільного навчання старшокласників.

А це означає, що він має бути наповнений інформацією з конкретної галузі знань; у ньому мають бути запропоновані відповідні вправи, які розвивають уміння керівників ЗНЗ щодо створення в школі відповідних умов інформаційної, орієнтаційної, консультаційної, діагностичної, координаційної діяльності із старшокласниками з вибору ними відповідного профілю навчання та його реалізації.

Для цього до змісту соціогуманітарної й фахової складових підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ в ІППО нами введено таке:

а) до соціогуманітарної складової:

– “Історичні аспекти розвитку профільного навчання старшокласників в Україні” (забезпечує умову інформування старшокласників);

– “Нормативно-правове забезпечення профільної підготовки старшокласників” (забезпечує інформаційний менеджмент та координування вибору профілю навчання старшокласниками);

б) до професійно-фахової:

– до модуля “Сутність і зміст управлінської діяльності керівника ЗНЗ” ми включили теми: “Стратегія розвитку профільного ЗНЗ”, “Основні напрями розвитку зарубіжних та вітчизняних концепцій профільного навчання”, “Зміст і технологія впровадження профільного навчання у ЗНЗ”, “Мотивація управління профільним ЗНЗ”, “Моніторинг якості профільного навчання”; спецкурс “Організація і функціонування центру профільної підготовки старшокласників у ЗНЗ”, до складу якого входить тренінг “Міжособистісна культура керівника профільного ЗНЗ”;

– до модуля “Психологія управління” – теми: “Формування конкурентоспроможної команди”, “Профілактика педагогічного вигорання”. Аналогічно включено теми з проблем профільного навчання до інших навчальних модулів.

в) до контрольної-діагностичної складової – тести з перевірки рівня готовності керівників ЗНЗ до впровадження профільного навчання старшокласників.

Важливим є те, що в темі:

– “Історичні аспекти профільного навчання в Україні” розглядаються розвиток профільної освіти у XVII–XIX ст., особливості профілізації навчання старшокласників в проекті освітньої реформи П.М. Ігнат'єва (початок XX ст.), історія профілізації гімназійної та ліцейної освіти XX–XXI ст.;

– “Нормативно-правове забезпечення профільної підготовки старшокласників” – загальнодержавна законодавча та нормативно-правова бази освіти з профільного навчання учнів, роль галузевої нормативно-правової бази щодо впровадження профільного навчання старшокласників у ЗНЗ, основи розробки проекту регіональної (місцевої) програми розвитку профільного навчання у ЗНЗ, презентація авторського проекту впровадження профільного навчання старшокласників, аналіз чинних законодавчих та нормативно-правових актів відповідно до сучасних потреб для впровадження профільного навчання в ЗНЗ;

– “Основні напрями розвитку зарубіжних концепцій профільного навчання” – історичний аналіз теоретичних основ профільної освіти в школах зарубіжних країн світу, педагогічний досвід організації профільного навчання старшокласників

у гімназіях сучасної Німеччини, особливості профільного навчання старшокласників в Австрії, Англії, США, Франції, Японії, презентація порівняльної моделі профільного навчання старшокласників у різних країнах світу;

– “Створення й функціонування центру профільної підготовки старшокласників у ЗНЗ” – стратегія розвитку профільної школи, розроблення метаплану, роль громадських формувань в організації профільного навчання в ЗНЗ, основи міжкультурної освіти керівника ЗНЗ у впровадженні профільного навчання старшокласників, структура і зміст профільної підготовки старшокласників, розроблення й презентація авторського проекту профільного старшокласників у ЗНЗ, технологія впровадження профільного навчання старшокласників у ЗНЗ, мотивація персоналу до впровадження профільного навчання старшокласників, розвиток комунікативних умінь.

Висновки. Остання тема розкривається в ході вивчення одного з варіативних спецкурсів, розроблених нами, – “Організація і створення центру профільного навчання старшокласників у ЗНЗ”. Він розрахований на 12 очних і 11 дистанційних годин навчання. Його зміст відповідає Базовому стандарту діяльності керівників ЗНЗ з його основними функціями, визначеними групою вітчизняних і голландських науковців і практиків за загальною редакцією Л.І. Даниленко і Л.М. Карамушки [12] – це стратегічні напрями розвитку ЗНЗ, моніторингу якості профільного навчання учнів, мотивації управління персоналом щодо впровадження профільного навчання, залучення додаткових ресурсів, безперервної зовнішньої й внутрішньої комунікацій.

Література

1. Арефьев И.П. Подготовка учителя к профильному обучению старшеклассников / И.П. Арефьев // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 49–55.
2. Базовий стандарт професійної діяльності директора школи України. – К. : Шкільний світ, 2003. – 19 с.
3. Бібік Н.М. Профільна школа як стратегія рівного доступу учнівської молоді до якісної освіти / Н.М. Бібік // Стратегія управління закладами освіти в умовах реформування інформаційного суспільства : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 22–24 квітня 2004 року). – Київ ; Миколаїв, 2004. – С. 13–17.
4. Бондарь В.И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект / В.И. Бондарь. – К. : Рад. шк., 1987. – 160 с.
5. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин ; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
6. Даниленко Л.І. Підготовка керівника середнього закладу освіти : навч. посіб. / Л.І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2004. – 272 с.
7. Єльнікова Г.В. Управлінська компетентність / Г.В. Єльнікова. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с. – (Б-ка “Шк. світу”).
8. Калініна Л.М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія / Л.М. Калініна. – Херсон : Айлант, 2005. – 275 с.
9. Концепція профільного навчання в старшій школі / Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Національний університет “Острозька академія”, 2003. – 16 с.
10. Ларіна Н.Б. Проблеми управління професійною орієнтацією старшокласників у загальноосвітньому навчальному закладі / Н.Б. Ларіна // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. – Вип. 63. – С. 125–129.
11. Ларіна Н.Б. Концептуальні засади підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів в інститутах післядипломної освіти до впровадження профільної підготовки старшокласників у ЗНЗ / Н.Б. Ларіна // Наукові записки Національного педагогічного ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. – К., 2008. – Вип. 77. – С. 166–174.
12. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. Л.І. Даниленко, Л.М. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
13. Суценко Т.І. Педагогічний процес в системі післядипломної освіти / Т.І. Суценко. – Запоріжжя, 1993. – 90 с.

ЛЕБЕДЄВА В.В.

ПРОФЕСІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС СТУДЕНТА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблему підвищення якості вищої освіти порушували неодноразово, але й сьогодні підготовка майбутнього спеціаліста не завжди відповідає вимогам часу та потребує вдосконалення. На наш погляд, однією з причин такої ситуації є неготовність до професійної праці та післявузівської освіти. Найбільш значущими для освіти є мотиви інтересу, мотиви обов'язку та відповідальності, які існують одночасно, переходячи з одного стану в інший. При цьому інтерес є найбільш вагомим мотивом освіти тому, що, по-перше, його не можна повністю задовольнити, оскільки набуття досвіду, оновлення знань, умінь, навичок сприяє подальшому пошуку у сфері, яка цікавить, а по-друге, інтерес породжує творче ставлення до діяльності, тоді як обов'язок і відповідальність впливають більшою мірою на здійснення будь-яких дій та операцій, переходячи в процесі діяльності в інтереси. Тому проблема формування інтересу як мотиву професійної освіти та професійної діяльності є надзвичайно важливою та актуальною.

Метою статті є висвітлення сутності поняття “професійно-пізнавальний інтерес студента”.

Про сутність інтересу, його психологічне підґрунтя в науці накопичено достатньо матеріалу.

Інтерес – слово латинського походження (*interesse*) і в перекладі означає “бути всередині”, “мати важливе значення”.

У зарубіжній педагогіці та психології теорії інтерес розглядається відповідно до таких п'яти напрямів: інтелектуальний, емоційний, волюнтаристський, психобіологічний та напрям різнобічної природи інтересу [2].

Інтелектуальний напрям базується на зв'язку інтересу з інтелектуальною сутністю людини. Його представником був І. Герbart. На його думку, головною ознакою інтересу є активність людини у сфері розумової діяльності.

Представники другого напрямку (В. Ієрузалем, Т. Ліпс, В. Остерман) вважали інтерес емоційним проявом людини. На їх думку, інтерес переживають як радість, піднесений стан, що не потребує ніяких зусиль. Радість успіху сприяє зародженню інтересу до діяльності.

Автори волюнтаристського напрямку (Ч. Бюллер, А. Вальзман, П. Наторп та інші) в основі інтересу розглядали волю, прагнення, спонукання до дії. Вони поставили на перший план динамічну, рушійну, спонукальну силу інтересу. Інтерес, на їхню думку, прирівнюється до спрямованості на здійснення певних дій.

Психобіологічна теорія інтересу була представлена дослідженнями В. Джемса та Е. Клапареда. В основу поняття інтересу були покладені біологічні фактори. Інтерес – це симптом потреби, інстинкт бажань, що потребує задоволення.

Прихильники теорії різнобічної природи інтересу намагались довести можливість будови такої теорії, яка була б спроможна врахувати роль різних боків осо-